

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

Тема: Світове сільське господарство: аграрна спеціалізація країн і регіонів

Мета роботи: Сформувати у студентів практичні навички аналізу територіальної організації світового сільського господарства; навчити визначати аграрну спеціалізацію країн і регіонів, встановлювати взаємозв'язок між природно-кліматичними умовами, земельними ресурсами, технологічним розвитком та структурою сільськогосподарського виробництва; аналізувати місце окремих країн у міжнародному агропродовольчому поділі праці та порівнювати їх аграрний потенціал з Україною.

Матеріали та інформаційні ресурси

Для виконання роботи використовують статистичні матеріали FAO, FAOSTAT, OECD-FAO Agricultural Outlook, World Bank, USDA та Eurostat, карти природних зон і ґрунтів світу, статистичні матеріали щодо сільського господарства України.

1. Теоретичні відомості

Аграрна спеціалізація - переважний розвиток певних галузей сільського господарства або виробництва окремих видів продукції, зумовлений поєднанням природних, економічних, технологічних, соціальних та ринкових чинників. У спрощеному вигляді формування спеціалізації можна представити:

Природні умови → земельні ресурси → вибір культур → технологія → продуктивність → переробка → ринок → експорт → аграрна спеціалізація.

Наприклад:

Україна → пшениця + кукурудза + соняшник + ріпак + соя → зерново-олійна спеціалізація.

Бразилія → соя + кукурудза + кава + цукрова тростина → експортно орієнтована рослинницька спеціалізація.

Нідерланди → овочі + квіти + насінництво → високотехнологічна інтенсивна спеціалізація.

Індія → рис + пшениця + бобові + цукрова тростина → продовольчо орієнтоване інтенсивне землеробство.

2. Завдання 1. Визначення аграрної спеціалізації регіонів світу

Заповніть таблицю.

Регіон	Основні культури	Галузі тваринництва	Тип аграрної спеціалізації	Головні природні передумови
Західна Європа				
Середземномор'я				
Північна Америка				
Латинська Америка				
Східна Азія				
Південна Азія				
Південно-Східна Азія				
Африка				
Австралія та Океанія				
Україна				

Який чинник — кліматичний, ґрунтовий, економічний чи технологічний — найбільше визначає спеціалізацію кожного з розглянутих регіонів? Відповідь обґрунтуйте.

3. Завдання 2. «Аграрний паспорт країни»

Кожен студент отримує одну країну відповідно до номера варіанта.

Варіант	Країна	Варіант	Країна
1	США	11	Італія
2	Канада	12	Іспанія
3	Бразилія	13	Франція
4	Аргентина	14	Нідерланди
5	Китай	15	Німеччина
6	Індія	16	Польща
7	Австралія	17	Туреччина
8	Нова Зеландія	18	Єгипет
9	В'єтнам	19	Казахстан
10	Індонезія	20	Україна

Для обраної країни складіть **аграрний паспорт**.

Форма аграрного паспорта

Країна: _____

Площа країни: _____

Площа сільськогосподарських земель: _____

Основні типи ґрунтів: _____

Кліматичні умови: _____

Тривалість вегетаційного періоду: _____

П'ять основних сільськогосподарських культур:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Основні галузі тваринництва: _____

Основні товари аграрного експорту: _____

Основні аграрні регіони країни: _____

Рівень технологічності аграрного виробництва: _____

Основні кліматичні ризики: _____

Тип аграрної спеціалізації: _____

Висновок

У 5–7 реченнях поясніть:

Чому саме така аграрна спеціалізація сформувалася у вибраній країні?

4. Завдання 3. «Культура на карті світу»

Оберіть **одну сільськогосподарську культуру**:

пшениця; кукурудза; рис; соя; соняшник; ріпак; картопля; цукрова тростина;
цукровий буряк; кава; какао; бавовник; виноград.

Визначте п'ять країн, у яких ця культура має важливе господарське значення.

Заповніть таблицю.

Країна	Площа вирощування	Виробництво	Урожайність	Основне використання продукції	Експортне значення
1					
2					
3					
4					
5					

Зазначите **рік статистичних даних** та **джерело інформації**.

Розрахуйте середню врожайність:

$$Y = Q / S,$$

де:

Y — урожайність, т/га;

Q — валове виробництво, т;

S — площа збирання, га.

Порівняйте отриманий показник з Україною.

Дайте відповідь

Чому одна й та сама культура може мати суттєво різну врожайність у різних країнах?

Назвіть щонайменше **п'ять факторів**, які можуть пояснити цю різницю.

5. Завдання 4. Порівняння аграрних моделей

Порівняйте:

Україна — США — Бразилія — Китай — одна країна ЄС на вибір.

Заповніть таблицю.

Показник	Україна	США	Бразилія	Китай	Країна ЄС
Основна спеціалізація					
Основні зернові					
Основні олійні					
Основні технічні культури					
Рівень механізації					
Використання зрошення					
Роль точного землеробства					
Експортна орієнтація					
Основні кліматичні ризики					
Основна конкурентна перевага					

Зробіть висновок

Які фактори найбільше пояснюють відмінності між цими аграрними моделями?

6. Завдання 5. Розрахунок коефіцієнта аграрної спеціалізації

Для поглибленого аналізу використаємо умовний **коефіцієнт спеціалізації культури**:

$$K_c = P_k / P_z \times 100,$$

де:

K_c — частка культури у структурі посівів, %;

P_k — площа певної культури, га;

Рз — загальна посівна площа країни, га.

Приклад

Умовно загальна посівна площа країни становить 20 млн га, а соняшник займає 4 млн га.

$$K_c = 4 / 20 \times 100 = 20 \, \%$$

Отже, соняшник займає 20 % посівної площі.

Виконайте розрахунок

Умовна країна має:
загальну посівну площу — **24 млн га**;
пшениця — **6,0 млн га**;
кукурудза — **5,2 млн га**;
соняшник — **4,8 млн га**;
соя — **2,1 млн га**;
ріпак — **1,3 млн га**.

Розрахуйте K_c для кожної культури.

Розташуйте культури від найбільшої до найменшої частки.

Визначте, яку спеціалізацію може мати така країна.

7. Завдання 6. «Агроном пояснює географію»

Поясніть з агрономічної точки зору такі ситуації.

Ситуація 1. Чому рис став однією з провідних культур Південної та Південно-Східної Азії?

Ситуація 2. Чому Канада спеціалізується на пшениці та канолі?

Ситуація 3. Як Бразилії вдалося перетворити регіон Серрадо на один із центрів світового виробництва сої?

Ситуація 4. Чому Нідерланди, маючи невелику територію, мають потужний сектор овочівництва, квітникарства і насінництва?

Ситуація 5. Чому Австралія є великим виробником зерна, хоча значна частина її території характеризується дефіцитом вологи?

Ситуація 6. Які природні й економічні чинники сприяли формуванню зерново-олійної спеціалізації України?

8. Завдання 7. Кліматичний сценарій «Аграрна карта – 2040»

Уявіть, що до 2040 року в досліджуваному регіоні:

середня температура повітря збільшилася;
кількість літніх опадів скоротилася на 15 %;
частота ґрунтових і атмосферних посух зросла;
запаси води для зрошення стали обмеженішими;
вартість мінеральних добрив зросла.

Ви працюєте агрономом-консультантом.

Запропонуйте нову структуру посівних площ.

Культура **Частка зараз, %** **Запропонована частка, %** **Причина зміни**

Пшениця 30

Кукурудза 25

Соняшник 20

Соя 10

Ріпак 10

Інші 5

Разом 100 100

Студент може включити до структури інші культури, наприклад **сорго, просо, нут або інші посухостійкі види**, але повинен агрономічно та економічно обґрунтувати свій вибір.

9. Завдання 8. Мінікейс «Україна: сировина чи глибока переробка?»

Аграрне підприємство має можливість реалізувати **100 000 т кукурудзи**.

Варіант А

Продати зерно як сировину.

Варіант Б

Спрямувати частину зерна на переробку:

кукурудза → борошно/крупa → крохмаль → біоетанол → кормові компоненти → інші продукти переробки.

Визначте переваги та ризики кожної моделі.

Критерій	Експорт зерна	Глибока переробка
Необхідні інвестиції		
Додана вартість		
Кількість робочих місць		
Залежність від логістики		
Ринкові ризики		
Можливість експорту		
Використання побічної продукції		
Технологічність		

Сформулюйте висновок обсягом 5–7 речень.

10. Творче завдання «Аграрний інвестор»

Ви представляєте міжнародну аграрну компанію, яка планує інвестувати у вирощування однієї культури:

соя / кукурудза / пшениця / картопля / ріпак / соняшник.

Необхідно обрати **три потенційні країни**.

Для кожної проаналізуйте:

- *клімат*;
- *грунти*;
- *водні ресурси*;
- *потенційну врожайність*;
- *доступ до ринку*;
- *логістику*;
- *технологічний рівень*;
- *ризик зміни клімату*.

За результатами аналізу сформулюйте аргументований висновок щодо умов, за яких кожна з трьох країн була б доцільним місцем для виробництва. Необхідно показати не лише економічні, а й **агрономічні аргументи**.

Контрольні питання

1. Що таке аграрна спеціалізація?
2. Які фактори визначають її формування?
3. Чому природні умови не є єдиним фактором спеціалізації?
4. Які країни мають виражену зернову спеціалізацію?
5. Чому Бразилія стала одним із провідних виробників сої?
6. У чому полягає специфіка сільського господарства Нідерландів?
7. Які особливості аграрного виробництва Китаю?
8. Чим відрізняється сільське господарство США та ЄС?
9. Які культури формують сучасну спеціалізацію України?
10. Як зміна клімату може змінити світову аграрну карту?
11. Яку роль відіграє селекція в зміні географії вирощування культур?
12. Чому врожайність однієї культури суттєво відрізняється між країнами?
13. Що таке глобальний агропродовольчий ланцюг?
14. Які переваги має глибока переробка аграрної продукції?
15. Чому сучасному агроному необхідно знати тенденції світового аграрного ринку?

Висновок

Наприкінці роботи студент формулює загальний висновок обсягом **8–10 речень**, у якому необхідно відповісти на три ключові питання:

- 1. Чим визначається аграрна спеціалізація країни?**
- 2. Чому сучасні технології поступово змінюють традиційну географію сільського господарства?**

3. Яке місце України у світовому поділі аграрного виробництва та які напрями можуть посилити її роль у глобальному агробізнесі?

Рекомендована література:

1. FAO. *FAOSTAT: Food and Agriculture Data*.
2. FAO. *World Food and Agriculture – Statistical Yearbook 2025*. Rome, 2025.
3. OECD; FAO. *OECD-FAO Agricultural Outlook 2025–2034*. Paris; Rome, 2025.
4. World Bank. *World Development Indicators. Agriculture and Rural Development*.
5. USDA Foreign Agricultural Service. *Production, Supply and Distribution (PSD)*.
6. Eurostat. *Agriculture Database*.
7. Державна служба статистики України. Сільське господарство України.